

Тичина Дмитро Михайлович, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

КОНЦЕПЦІЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Ефективна боротьба з корупцією вимагає наукової концепції її запобігання. Однією з основних засад такої концепції має бути сприйняття корупції як соціально зумовленого явища. З огляду на це, необхідно розробити стратегію й тактику боротьби з нею, поставити відповідні цілі, визначити засоби їх досягнення, рівень матеріального, фінансового, організаційного та правового забезпечення.

Запобігання корупційній злочинності є комплексним і науково обґрунтованим процесом впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на формування негативних факторів корупційної злочинності й протікання корупції в суспільстві. Одним із ключових напрямів такого запобігання слугує запобігання корупційній злочинності, запобіжний зміст якої зосереджується на усуненні та нейтралізації причин і умов злочинності, а також інших криміногенних чинників, що позначаються на формуванні особи злочинця. Теоретико-методологічне забезпечення корупційній злочинності доводить пріоритетне значення запобігання цьому соціально-правовому явищу поряд з іншими формами боротьби.

Індекси сприйняття корупції, розраховані фахівцями Transparency International, засвідчують, що впродовж останнього десятиріччя рівень корупції в Україні залишається високим. Найбільш корумпованими українці називають саме ті інституції, які покликані боротися з корупцією. Ідеться, зокрема про суди (66 %), правоохоронні органи (64 %), державну службу (56 %), а також сферу охорони здоров'я (54 %), парламент (53 %), політичні партії (45 %), ЗМІ (22 %), громадські організації (20 %) [1; 2, с. 1].

Стратегічним напрямом боротьби з корупцією є запобігання їй. Комплексні запобіжні заходи – це шлях, який може зменшити обсяг корупційних проявів та їх негативний вплив на суспільство. Збільшення соціальної ваги державної служби (престиж, матеріальна забезпеченість) та ризик корупційних злочинів – основа антикорупційної політики. Головні антикорупційні заходи в Україні спрямовані на те, щоб: а) невідкладно забезпечити діяльність незалежних антикорупційних органів, зокрема здійснити запуск Національного агентства з питань запобігання корупції та ініціювати роботу системи електронного декларування; передбачити належне фінансування цього органу в бюджеті; забезпечити прозоре функціонування Національного антикорупційного бюро і Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; імплементувати закон про прозоре фінансування політичних партій; б) здійснити реальну судову реформу: а) припинити суддівську практику звільнення високопосадовців-хабарників від ув'язнення; в) забезпечити принцип невідворотного покарання для посадовців, що вчинили корупційний злочин, у тому числі за подання неправдивої інформації в декларації; г) імплементувати закон про публічні закупівлі, а також знизити корупційні ризики під час закупівель за державні кошти [3, с. 27].

Попри всю важливість заходів запобігання, з об'єктивних та суб'єктивних причин вони не завжди досягають своєї мети. Тому особливо нагальною залишається проблема оптимізації шляхів виявлення та розслідування конкретних фактів злочинів у сфері службової діяльності й притягнення винних службових осіб до передбаченої законом відповідальності [4, с. 128].

Основним законодавчим актом, що регулює питання запобігання та протидії корупції, є Закон України «Про запобігання корупції» [5]. Під час його розроблення планували, що Закон буде рамковим, міститиме лише основні принципи, відповідно до яких буде ухвалено інші закони, що визначатимуть, як функціонуватиме антикорупційний механізм держави. Однак більшість цих принципів так і не здобули свого подальшого розвитку в інших актах законодавства. З іншого боку, до рамкового Закону було включено норми, які досить детально врегульовують окремі інститути, наприклад, спеціальну перевірку чи декларування доходів, майна, витрат і зобов'язань фінансового характеру публічних службовців, що нівелювало початкову ідею рамкового закону.

Питання законодавчого врегулювання проблеми превентивного антикорупційного механізму можна вирішити двома шляхами, серед яких:

- 1) ревізія рамкового закону та ухвалення пакету спеціальних додаткових законів, кожен з яких би регламентував функціонування одного чи декількох інститутів;
- 2) ухвалення нового закону, який би забезпечив комплексне регулювання діяльності всієї системи запобігання корупції.

Кожен із варіантів має свої переваги, але доцільно ухвалити новий закон, у якому буде системно визначено головні механізми запобігання корупції, у тому числі в частині інституційного забезпечення. Причому ключовим елементом цієї системи, що поєднує всі інструменти запобігання корупції, є спеціалізований антикорупційний орган, який визначатиме політику, координацію та моніторинг її реалізації, а також контроль за дотриманням антикорупційного законодавства. На сьогодні таким органом є Національне агентство з питань запобігання корупції.

З огляду на це, пропонуємо підготувати Закон України «Про запобігання корупції», у якому визначити основні антикорупційні поняття, коло суб'єктів відповідних суспільних відносин, статус превентивного антикорупційного органу, його завдання та повноваження, механізми запобігання корупції, виявлення й покарання за корупційні правопорушення.

Ефективність і результативність запобігання злочинності безпосередньо залежить від рівня її організації, забезпечення критерію комплексності й послідовності, а також збалансованості здійснюваних заходів кримінологічних заходів (загальносоціального, спеціально-кримінологічного характеру). Усе це вказує на потребу попередньої розробки концептуальних засад такої запобіжної діяльності щодо корупційної злочинності, а також кримінологічного дослідження й розроблення прийнятних заходів запобігання корупції на основі кримінологічної характеристики корупційної злочинності, її детермінант й осіб, які вчиняють корупційні злочини.

З усіх проблем, пов'язаних із запобіганням корупції в Україні, найбільше шкодить державі корупційна злочинність у державних органах влади, зокрема тому, що збитки, яких вона завдає суспільству, неможливо виміряти загальноприйнятою статистикою. Запобігання вчиненню посадових злочинів становить узгоджену систему заходів політичного, економічного, соціального, організаційно-правового характеру, що спрямоване на випередження появи передумов таких злочинів, їх послаблення, нейтралізацію та усунення. Здійснення цих заходів покликане сприяти реалізації антикриміногенного потенціалу суспільства, його окремих інститутів. Головні з них повинні бути передбачені у *Концепції боротьби з корупцією*. Лише таким шляхом має бути закладено підґрунтя для успішної роботи зі зменшення посадових злочинів до мінімального рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українці вкрай невдоволені рівнем боротьби з корупцією [Електронний ресурс] // Transparency International Україна : [сайт]. 2016. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/media-about-us/6477.html>. – Назва з екрана.
2. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Бусол Олена Юріївна. – Київ, 2015. – 39 с.
3. Василевич В. В. Тенденції корупційної злочинності в Україні / В. В. Василевич // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 25–28.
4. Гаращук В. М. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні : монографія / В. М. Гаращук, А. О. Мухатаєв. – Харків : Право, 2010. – 144 с.
5. Про запобігання корупції [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. – Назва з екрана.